

Nr 427

Av herr **Hermansson m.fl.**, om en allmän och total avrustning.

(Lika lydande med motion nr 355 i Första kammaren)

Kapprustningen ökar spänningen och misstron mellan nationerna. Spänningen och misstron driver i sin tur på kapprustningen. Den internationella utvecklingen är därmed inne i en ond cirkel.

De moderna vapnen och då främst kärnvapnen får en ständigt växande räckvidd och förstörelsekraft. I flera länder växer lagren av dessa vapen. Det skapas nya raketbaser, kärnvapenlager och andra militära anläggningar.

Farorna ökas genom att reguljära patrullflygningar med kärnvapen förekommer. De amerikanska militärplanen som helt nyligen kolliderade över Spanien och tappade kärnvapen som ännu efterforskas visar hur militärbaserna i främmande länder blir ökade riskhårdar. Örlogsfartyg utrustade med kärnvapen kryssar på haven. Det minsta fel eller en oförsiktig handling, begången på dessa flygplan eller u-båtar som utrustats med bomber och raketer, kan på några få minuter leda till att stora centra och miljoner människor förintas.

I den internationella händelseutvecklingen möts två tendenser. Å ena sidan pågår ständiga försök att överbrygga motsättningar, reglera tvister genom tålmodigt förhandlande och sökande efter vägar som säkrar fredlig samexistens. Den pågående avrustningskonferensen i Genève, där även Sverige deltar, är ett viktigt led i dessa strävanden. Å andra sidan uppstår nya konfliktsituationer som sätter freden i fara. Dessa konfliktsituationer får utgöra motiv för nya enorma militäranslag, framför allt i de stora staterna.

Aldrig i historien har mänskligheten befunnit sig i en sådan fara som nu. Det synes föreligga enighet i bedömningen bland ledande statsmän om att civilisationen inte skulle överleva ett nytt storkrig, då ett sådant krig som en konsekvens av utvecklingen på vapnets område blir ett kärnvapenkrig.

Möjligheten att förhindra att världen hemsökes av en kärnvapenkatastrof ligger i att få till stånd allmän och kontrollerad avrustning. Viktiga led i strävandena att få till stånd internationell avrustning är ett förbud mot alla kärnvapenprov, upprättandet av zoner fria från kärnvapen, nedskärning av de konventionella rustningarna, avvecklingen av militära pakter, utveckling av nationernas samarbete på det ekonomiska, tekniska och kulturella området.

Allmän avrustning skulle underlätta lösningen av de problem av ekonomisk, social och kulturell natur som finns i varje land. Av synnerlig betydelse skulle avrustningen kunna bli för de svältande miljonerna i u-länderna.

Motionärerna är medvetna om de svårigheter som är för handen när det gäller att förverkliga avrustningen. En del av dessa svårigheter är att finna i ekonomiska lagar och intressen, en annan del kan hänföras till oförstånd och tröghet. Inte desto mindre är vi övertygade om att avrustning inte bara är nödvändig utan också *möjlig*. I varje plan för avrustning, liksom i varje isolerad avrustningshandling, kan säkert utpekas svaga punkter, men även sådana svaga punkter måste vara mera acceptabla än fortsatt kapprustning.

Sveriges regering har vid flera tillfällen tagit lofvärda initiativ kring vilka de icke blockbundna staterna kunnat samlas. Det initiativ som togs för att hindra spridning av kärnvapen — skapandet av kärnvapenfria zoner — och som bär förre utrikesministern Östen Undéns namn, väckte förhoppningar i många länder. Denna tanke bör fullföljas. De nordiska länderna har inget intresse av att utgöra manöverterräng för kärnvapenmaktens vedergällningsstrategi om krig skulle komma. Genom att atomfria zoner skapades, bl.a. i Norden, skulle krigsfaran minskas såväl i denna del av världen som i världen som helhet.

I motionerna nr 74 i första kammaren och nr 99 i andra kammaren fördes vid 1965 års riksdag fram tanken om att utvidga det initiativ som fick form i Undénplanen så att det icke blott skulle gälla kärnvapen utan militära rustningar över huvud taget. Uppgiften skulle alltså vara att som led i ansträngningarna att få till stånd en minskning av de militära rustningarna och så småningom en total och allmän avrustning skapa nedrustningszoner, d.v.s. områden omfattande stater där man träffat överenskommelse icke blott om att ej anskaffa kärnvapen utan också att enligt en viss tidsplan genomföra en allmän nedrustning. Det är givetvis önskvärt att sådana nedrustningszoner kan bli så omfattande som möjligt, d.v.s. helst omfatta alla stater. En nedrustning måste emellertid börja någonstans, och eftersom det visat sig svårt att få till stånd en allmän överenskommelse borde det genom Förenta Nationernas försorg undersökas — på motsvarande sätt som gjorts beträffande förslaget om kärnvapenfria zoner — om olika stater är beredda att ingå i dylika nedrustningszoner och alltså genomföra en militär uttunning.

Man kan givetvis tänka sig olika kombinationer av stater när det gäller att bilda nedrustningszoner. Vi vill i detta sammanhang understryka det naturliga i att de nordiska staterna tillsammans bildar en sådan nedrustningszon. Den diskussion som uppstått såsom förberedelse till Danmarks

och Norges prövning av sitt medlemskap i Atlantpakten har aktualiserat betydelsen av en sådan nordisk nedrustningszon.

Utrikesutskottet vid 1965 års riksdag behandlade i sitt utlåtande nr 3 de ovan nämnda motionerna. Därvid framhölls: »Utskottet, som utgår från att regeringen även fortsättningsvis följer utvecklingen av nedrustningsfrågan och tar de initiativ i denna fråga som kan visa sig vara på sin plats, hemställer, att motionerna I: 74 och II: 99 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd». Det är oklart om denna skrivning endast innebar en förmodan att regeringen skulle ta något initiativ i den riktning som anfördes i motionerna eller var uttryck för en allmän förtröstan på att regeringen alltid tar de lämpliga initiativen i nedrustningsfrågan vid det rätta tillfället. Då denna senare tolkning förefaller oss anmärkningsvärd, har vi utgått från att utskottets förmodan gällde åtgärder i den riktning motionerna förespråkade. Då emellertid något sådant initiativ icke tagits under 1965 anser vi det lämpligt att upprepa vårt yrkande, allrahelst som detta synes oss ha en stark saklig innebörd.

Vi anser emellertid att detta förslag bör kompletteras. Genom Sveriges företrädare vid den pågående nedrustningskonferensens förhandlingar har betydelsefulla insatser gjorts. Det förefaller oss emellertid lämpligt att den verksamhet som bedrivs genom den svenska delegationen vid denna konferens och i övrigt inom utrikesdepartementet kompletteras genom tillsättandet av en särskild kommitté med parlamentarisk representation med uppgift bl.a. att följa utvecklingen på nedrustningsområdet och studera och analysera aktuella nedrustningsförslag. Det kan erinras om att den danska regeringen år 1961 tillsatte en särskild kommitté med dessa uppgifter. Denna kommitté har i december förra året, som ett uttryck för den vikt regeringen tillmäter kommitténs arbete, utvidgats med representanter för de partier som är representerade i folketingets utskott. Det kan också förtjäna att erinras om att i den brittiska regeringen ingår en särskild nedrustningsminister.

En svensk nedrustningskommitté skulle förutom de ovan nämnda uppgifterna enligt vår mening även ha till uppdrag att konkret undersöka hur en nedrustning i vårt land kan genomföras och vilka konsekvenser den skulle medföra. Delvis skulle det handla om ett mera detaljerat vidareförande av de allmänna slutsatser vilka lämnats såsom svar på förfrågningar från FN-kommissionen om en avrustnings ekonomiska och sociala följder.

I direktiven för den pågående försvarsutredningen finns angivet att utredningen skall beakta de internationella förhandlingarna om nedrustning samt att det bör vara »angeläget att eftersträva en sådan uppbyggnad av krigsmakten att Sveriges möjligheter att snabbt medverka i en allmän internationell nedrustning underlättas». Vad i denna motion åsyftas är

den andra sidan av problemet, nämligen hur en svensk nedrustning i praktiken skall genomföras och vilka dess följder blir. Försvarskommittén har sina uppgifter, nedrustningskommittén sina.

En ytterligare motivering för tillsättandet av en nedrustningskommitté är att därmed skulle skapas ett organ för diskussion av och dragande av slutsatser från det material som kan framkomma från det planerade fredsforskningsinstitutet.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

dels att riksdagen i skrivelse till regeringen begär initiativ i Förenta Nationerna och på annat sätt för att befordra tanken att skapa nedrustningszoner som ett led i ansträngningarna att uppnå allmän och total avrustning,

dels att riksdagen i skrivelse till regeringen begär tillsättandet av en nedrustningskommitté med uppgift att följa utvecklingen på nedrustningens område och studera och analysera aktuella nedrustningsförslag samt att konkret undersöka hur en nedrustning i vårt land kan genomföras och vilka konsekvenser den skulle ha.

Stockholm i januari 1966

C. H. Hermansson

Gustav Lorentzon

Axel Jansson

Gunvor Ryding

Helmer Holmberg

Erik Karlsson
